

PAPER DETAILS

TITLE: Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarına ilişkin kullanılabilirlik araştırmalarının incelenmesi

AUTHORS: Burak SÖZER, Nilgün ÖZDAMAR, Hülya PILANCI

PAGES: 174-207

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1244546>

Gönderim: 17.08.2020

Düzeltilme: 04.09.2020

Kabul: 30.10.2020

Tür: Derleme Makale

Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarına ilişkin kullanılabilirlik araştırmalarının incelenmesi

Burak SÖZER^aNilgün ÖZDAMAR^bHülya PİLANCI^c

^aAnadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eskişehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1313-4900

^bAnadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Uzaktan Öğretim Bölümü, Eskişehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-0634-5734

^cAnadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-0276-4480

Özet

Bu çalışmada, 2000 – 2020 arasında yapılan ve yabancı dil öğrenimi için hazırlanan web sitelerin, mobil uygulamaların, e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğini inceleyen araştırmalar, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu alanda Türkiye’de ve yurt dışında 11’i Türkçe 23’ü İngilizce olmak üzere toplam 34 adet çalışma tespit edilmiştir. Çalışmaların; 7’si yüksek lisans, 2’si doktora tezi, 7’si bildiri, 18’i araştırma makalesi türündedir. İncelenen çalışmaların bilgisayar ve mobil destekli dil öğrenimi çerçevesinde pedagojik, teknik ve kültürlerarası kullanılabilirlik kavramlarına odaklandığı görülmüştür. Çalışmalar; yıllarına göre sıralanarak yöntem, kavram ve odak konular dikkate alınarak içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın amacı; yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarını inceleyen kullanılabilirlik çalışmalarının neler olduğunu belirlemek, çalışmaların sayı bakımından eksikliğini göstermek, çalışmaları konu, kavram, yöntem, içerik, amaç ve sonuç bakımından incelemek ve gelecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunmaktır.

Anahtar Sözcükler: Doküman analizi, Kullanılabilirlik, E-öğrenme, Yabancı dil öğrenimi

Abstract

In this study, the researches conducted between 2000 and 2020 that examine the usability of websites, mobile applications, e-learning environmet prepared for foreign language learning were designed with document analysis, one of the qualitative research methods. A total of 34 studies have been identified in this area. 11 of the studies are in Turkish and 23 are in English. Studies; 7 of them are master thesis, 2 of them are doctoral thesis, 7 of them are papers, 18 of them are research articles. It has been seen that the studies focus pedagogical, technical and intercultural usability concepts with in the framework of computer and mobile assisted language learning. This study aims to determine the studies that examine the e-learning environments prepared for foreign language learning, to examine the studies in terms of subject, concept, method, content, purpose and result and to make suggestions for future studies.

Keywords: Document analysis, Usability, E-learning, Foreign language learning

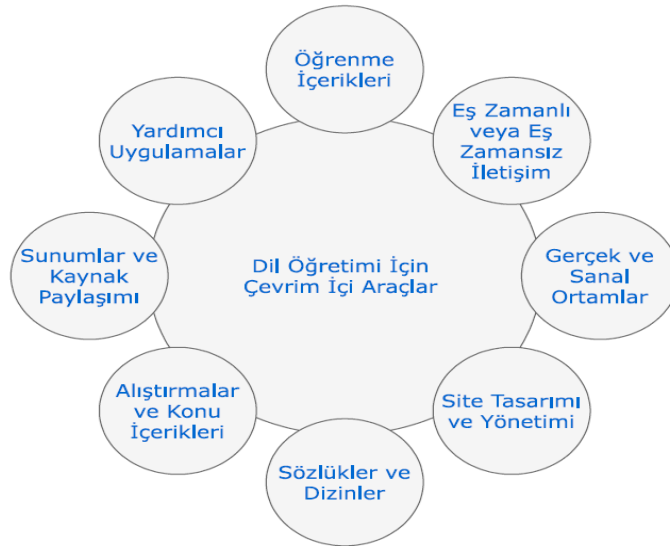
Kaynak Gösterme

Sözer,B.,Özdamar,N. ve Pilancı,H.(2020). Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarına ilişkin kullanılabilirlik araştırmalarının incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*,6(4), 174-207.

Giriş

Öğrenen ile öğreticinin bir arada bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırarak, bireyi merkeze alan ve çoklu ortam paylaşımı üzerinden etkileşim sağlayan uygulamalara e-öğrenme denilmektedir (Moore vd., 2011). E-öğrenme; tam zamanlı olarak sunulan, devinimsel, bireye özgü, pedagojik değerlere uygun kapsamlı içeriklerin sağlandığı bir öğrenme ortamıdır (Drucker, 2000). E-öğrenme ile ilgili yapılan tanımlamalara bakıldığında bu ortamları dinamik, gerekli teknolojik araçların kullanıldığı, güncel ve otantik öğrenme nesnelerini bulunduran, bireyselleşmiş, öğrenen-öğretici veya öğrenen-öğrenen etkileşimli sistemler olarak tanımlamak mümkündür (Woodall, 2001). E-öğrenme ortamının başarılı olabilmesi için, senkron ve asenkron eğitimlerin birbirini desteklemesinin önemli olduğu görüşü hâkimdir (Bulurman, 2002; Koç, 2015). Ayrıca e-öğrenme sistem ve teknikleri, örgün öğretimi destekleme amacıyla da kullanılabilir (Işık & Yağcı, 2011; Vural, 2002). E-öğrenmenin özerk öğrenmeyi desteklemesi ve bireyin öğrenme güdüsünü olumlu yönde etkileme potansiyeli olması ve teknolojik olanakları nedeniyle özellikle yabancı dil eğitimine uygun imkânlarla sahiptir.

Dil öğretimi için geliştirilen çevrim içi araçlar; 21.yüzyılda bilgisayar destekli dil öğrenimi ve mobil destekli dil öğrenimi çerçevesinde kullanılabilmektedir. Son (2010)'a göre dil öğretimi için çevrim içi araçlar; öğrenme-içerik yönetim sistemleri, iletişim, sanal ve gerçek dünya imkânı, sosyal etkileşim ve alıştırma seçenekleri ile yaygın olanaklara sahiptir (Şekil 1). Ancak üretilen içerik, araç ve e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğinin belirlenmesi için bu sistemlerin pedagojik ve teknik boyutta değerlendirilmesi gerekmektedir. Mevcut e-öğrenme sistemlerinin pedagojik, teknik ve kültürlerarası kullanılabilirlik bağlamında değerlendirilmesi ve ölçütlerin belirlenmesi gelecekte tasarlanacak e-öğrenme ortamlarına katkı sağlayabilmektedir. Bu çalışma, 2000-2020 yılları arasında yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarını inceleyen kullanılabilirlik çalışmalarının neler olduğunu belirlemeyi, çalışmaların sayı bakımından eksikliğini göstermeyi, çalışmaları konu, kavram, yöntem, içerik, amaç ve sonuç bakımından incelemeyi ve gelecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunmayı amaçlamıştır. Tespit edilen 34 çalışma, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmaların pedagojik, teknik ve kültürlerarası kullanılabilirlik kavramlarına odaklandığı görülmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde elde edilen veriler, temalara göre sınıflandırılarak öneriler şeklinde bu çalışma sonucunda sunulmuştur. Böylece yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarının değerlendirilmesine katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Şekil 1. Dil Öğretimi İçin Çevrimiçi Araçlar (Son, 2010)

Araştırma Sorunsalı

Bir bilişim ürününün kullanım aşamasında kullanıcılarına sağladığı etkililik, verimlilik ve memnuniyet derecesine kullanılabilirlik denilmektedir. Kullanılabilirlik, insan – bilgisayar etkileşimi bünyesinde kullanıcıya düşük hata payı veren, verimli, hatırlanabilir, öğrenilebilir ve kullanılabilir ölçütlerinden oluşan bir değerlendirmeler bütünüdür (Schneiderman & Plaisant 2005; Nielsen, 1993; Çağıltay, 2018). Bir bilişim sistemi kullanıcılarının söz konusu sistemi ne ölçüde etkili, verimli ve memnun kalarak kullandığını ortaya koymak ve değerlendirmek için uygulanan araştırma yöntemlerine “kullanılabilirlik testleri” denilmektedir (Çağıltay, 2018). Bir arayüzün kullanılabilirliğini belirlemek, o bilişim sisteminin geliştirilebilmesi, değerlendirilmesi ve sürdürülebilmesi için gereklidir. Kullanıcı etkileşimli bir bilişim ürününün kullanılabilirliğinin yüksek olması, bu sistemin verimli, memnun edici ve etkili olduğunu göstermekle birlikte kullanıcılar tarafından kolay öğrenilebilir ve hatırlanabilir olduğunu göstermektedir. Kullanılabilirlik çalışmaları, insan bilgisayar etkileşiminin temel araştırma konularından biri olması nedeniyle web tabanlı öğretim teknolojilerinin değerlendirilmesinde son dönemlerde tercih edilen bir araştırma alanıdır. Kullanılabilirlik çalışmalarını oluşturan ana bileşenler; kullanıcı, araç / arayüz, görev ve bağlam olarak belirlenmiştir. (Çağıltay, 2018). Kullanılabilirlikte test yaklaşımları, tasarım rehberleri, uzman yaklaşımı, kullanıcı testleri ve model temelli yaklaşım olmak üzere dört yöntemde gerçekleştirilir (Çağıltay, 2018). Kullanılabilirlik çalışmalarında genel olarak deneysel yaklaşım – kullanıcı testleri modeli uygulanmaktadır. Deneysel yaklaşım, gerçek

kullanıcıların bir arayüzü kullanırken sorumlu olduğu görevler üzerinden, bağlam üzerinde bilişim sistemini kullanıcılar üzerinden test etmeyi ve veri toplamayı amaçlamaktadır.

Etkililik, bir sistemin kullanımıyla belirlenen amaçlara ulaşma derecesidir. Verimlilik, bu amaçlara ulaşmak için harcanması gereken kaynakların bir ölçüsüdür. Memnuniyet ise kullanıcının sistemi kabul edilebilir bulma derecesidir (Bevan, 1995; Kılıç & Güngör, 2006). Genel olarak etkililik ve verimlilik kavramları çerçevesinde ele alınan kullanılabilirlik, yapılan çalışmalara bakıldığında kamu kurumlarının ve özel kurumların internet sitelerinin, dijital kütüphane, e-öğrenme, öğrenci bilgi sistemi, e-ticaret gibi web tabanlı ve kullanıcı etkileşimli sistemlerin değerlendirilmesinde bir kriter olarak yer almaktadır. Kullanıcı memnuniyetini ölçmek ve kaybını önlemek amacıyla yapılan web sitelerin kullanılabilirlik araştırmaları; kolay öğrenme, etkin kullanım, kullanıcı memnuniyeti, kullanım kolaylığı, arayüz estetiği, site tasarımı olarak belirlenen faktörler ve parametreler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ayrıca bir kullanıcının eş zamanlı veya eş zamansız olarak kullandığı sistemle etkileşimini sağlayan bütün etkenler kullanılabilirlik olarak değerlendirilebilmektedir (Batı & Durdu, 2014; Nielsen, 1993; Robins & Holmes, 2006; Akıncı & Çağıltay, 2005; Uçak & Çakmak, 2009; Ateş & Karacan, 2009). İnsan-bilgisayar etkileşimli sistemlerin kullanılabilirlik özelliklerini uzman görüşlerine göre derleyen Jeng (2005)'in bu alanda çalışmalar yapan bilim adamlarının görüşlerini derlediği çalışmasına bakıldığında kullanılabilirlik kavramı ana hatlarıyla; öğrenilebilirlik, memnuniyet, verimlilik, etkililik, hatırlanabilirlik ve sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınabilmektedir (Tablo 1). Bu kriterlere teknolojinin gelişmesiyle birlikte “kolay erişilebilirlik” ve “ilgi çekici tasarım” kavramlarının da girdiği görülmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında 2000’li yıllardan itibaren internet tabanlı öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğinin teknik boyutunun incelendiği, pedagojik kullanılabilirlik ve kültürlerarası kullanılabilirlik yönünden yapılan incelemelerin yetersiz olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın amacı 2000- 2020 yılları arasında yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğini inceleyen çalışmaları; tür, konu, yöntem ve sonuç bakımından değerlendirmek, gelecek çalışmalar için öneriler sunmak ve bu alanda yapılan çalışmaların eksikliğine vurgu yapmaktır. İnceleme kapsamında şu araştırma soruları dikkate alınmıştır:

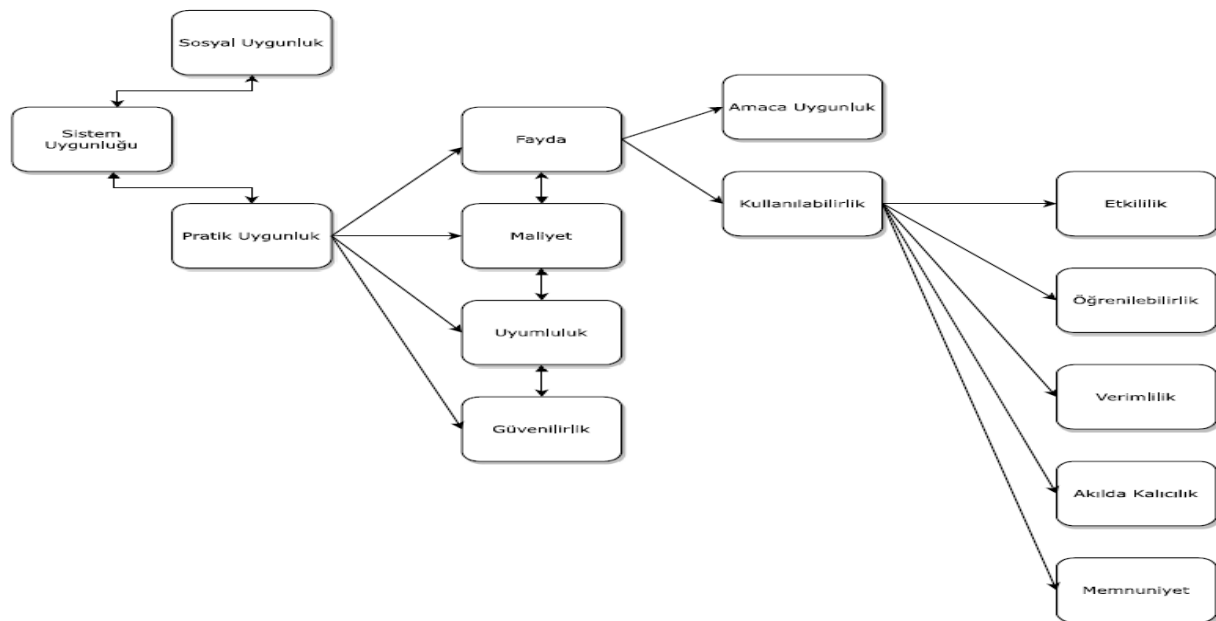
1. Belirlenen yıllar arasında yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme sistemlerini teknik, pedagojik ve kültürlerarası kullanılabilirlik bağlamında inceleyen çalışmalar nelerdir?
2. Bu çalışmalarda hangi yöntemler kullanılmıştır? Araştırma desenleri nelerdir?
3. Çalışmalarda ele alınan kavram ve temalar nelerdir?
4. Çalışmaların yıllara göre dağılımı ve alanları nelerdir?

Tablo 1

Kullanılabilirliğin Özellikleri (Jeng,2005)

Yazar	Özellikler
Shackel (1981)	kullanım kolaylığı, etkililik
Shackel (1986)	etkililik, öğrenilebilirlik, esneklik, kullanıcı tutumu
Booth (1989)	fayda, etkililik, öğrenilebilirlik, tutum
Nielsen (1993)	öğrenilebilirlik, etkililik, hatırlanabilirlik, memnuniyet, hata sayıları,
Dumas ve Redish (1993)	verilen görevleri hızlıca ve kolayca yerine getirme
Hix ve Hartson (1993)	ilk ve uzun süreli performans, öğrenilebilirlik, kalıcılık, gelişmiş özellik kullanımı, ilk izlenim, uzun vadeli kullanıcı memnuniyeti
ISO (1994)	etkililik, etkinlik, memnuniyet
Guillemette (1995)	hedef kullanıcının görevleri etkili bir şekilde yerine getirmesi
Gluck (1997)	kullanışlılık ve fayda
Clairmont vd. (1999)	başarılı öğrenme ve bir hedefe ulaşmak için bir ürünü kullanma
Kengeri vd. (1999)	etkililik, memnuniyet, öğrenilebilirlik ve fayda
Oulanov & Pajarillo (2002)	etki, verim, kontrol, yardım, uyumluluk
Kim (2002)	arayüz etkililiği
Brinck vd. (2002)	işlevsel doğruluk, verimli kullanım, kolay öğrenme, kolay hatırlama, hata toleranslı ve öznel memnuniyet
Furtado vd. (2003)	kullanım ve öğrenme kolaylığı

Bunun yanı sıra Nielsen (1993) belirlediği ölçütlerle sistem uygunluk özelliklerini belirlemiş ve kullanılabilirlik araştırmalarının ortak kriterler üzerinden yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu özellikler Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Sistem Uygunluk Özellikleri (Nielsen 1993)

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden doküman ve içerik analizi (inceleme) kullanılmıştır. Doküman inceleme, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Nitel araştırmada doküman incelemesi diğeri veri toplama yöntemleriyle veya tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir. İçerik analizi ise sözel, yazılı ve diğeri materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesini sağlayan bir bilimsel yaklaşımdır (Cohen vd., 2007). Belirli bir konudaki çalışmaları belirlemek, değerlendirmek ve özetlemek için yapılan sistematik bir incelemedir (Webb & Roe, 2008). Üzerinde çalışılan konuya göre ilk olarak içerik analizinin yapılma amacı ve amaca ulaşmayı sağlayacak kavramlar belirlenir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Veri Toplama Araçları

Çalışma kapsamında taranan dizinler:

1. Open Access Thesis and Dissertations
2. TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin
3. ProQuest
4. Google Scholar
5. EBSCO
6. Dergi Park

Çalışma kapsamında taranan dergiler:

1. Journal of Usability Studies
2. Active Learning in Higher Education
3. Computers & Education
4. Computers in Human Behaviour
5. Distance Education (DE)
6. Eğitim ve Bilim
7. Interactive Learning Environments
8. International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning
9. International Review of Research in Open and Distributed Learning
10. Journal of Computing in Higher Education
11. Journal of Educational Technology & Society
12. Journal of Research on Educational Effectiveness
13. Learning, Media and Technology

14. Social Science Computer Review

Veri Analizi

Bu çalışmada ilk aşamada belirlenen tarama ve seçim ölçütlerine göre kodlamalar yapılmış ve bu bağlamlarda çeşitli temalara ulaşılmıştır. Dizin ve dergilerde bu temalara göre taramalar yapılmış ve ilk aşamadan sonra veriler düzenlenerek tür, yıl, konu, yöntem ve temalara göre listelenerek gruplandırılmış ve uygun olduğu durumlarda veriler sayısal hâle getirilerek sunulmuştur. Son olarak elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğini konu alan çalışmalara bakıldığında, 2000-2020 yılları arasında 11'i Türkçe 23'ü İngilizce olmak üzere toplam 34 çalışma görülmektedir. Bu çalışmalar, şu ölçütlere göre belirlenmiştir:

1. Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarının (web siteleri, e-öğrenme sistemleri, mobil ve masaüstü uygulamaları) kullanılabilirliğini inceleyen ve kullanıcı merkezli araştırma modeline göre tasarlanan çalışmalar.
2. Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan veya hazırlanacak olan e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğini araştırmayı amaçlayan ölçek çalışmaları.

Araştırmanın İnanırlığı

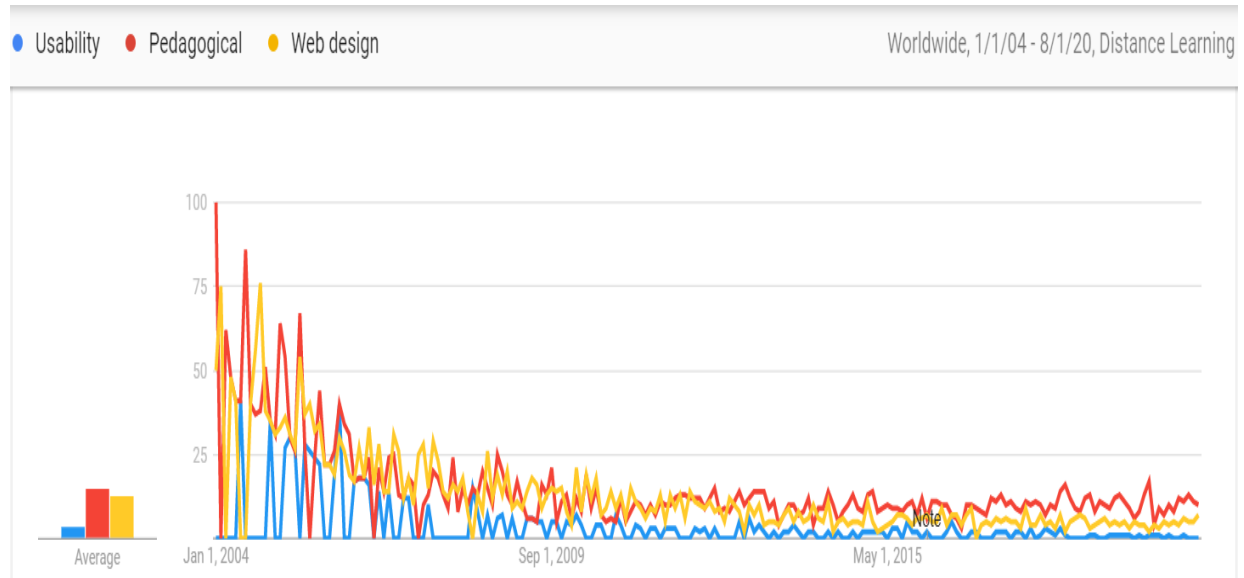
Araştırma öncesinde belirlenen kapsam ve sınırlılıkların ardından çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için iki değerlendirmeciden uzman görüşü alınmıştır. İki uzman görüşünün yorumu Kappa istatistiği kullanılarak hesaplanmıştır. Buna göre .90 üzerinde geçerlik puanı elde edilmiştir. Bu çalışmanın güvenilirlik puanı Kappa değerlerine göre kabul edilebilir seviyededir (Landis & Koch, 1977; Altman, 2020). Çalışmaların kuramsal arka planıyla ilgili sınırlı sayıda çalışma olması nedeniyle birinci yazar, araştırma bulgularını belirlemiş ve kategoriler hâlinde yorumlayıp kodlamıştır. İkinci ve üçüncü yazarlar aynı işlemi ve süreci güvenilirlik amacıyla tekrarlamıştır.

Araştırmanın Güçlü ve Sınırlı Yönleri

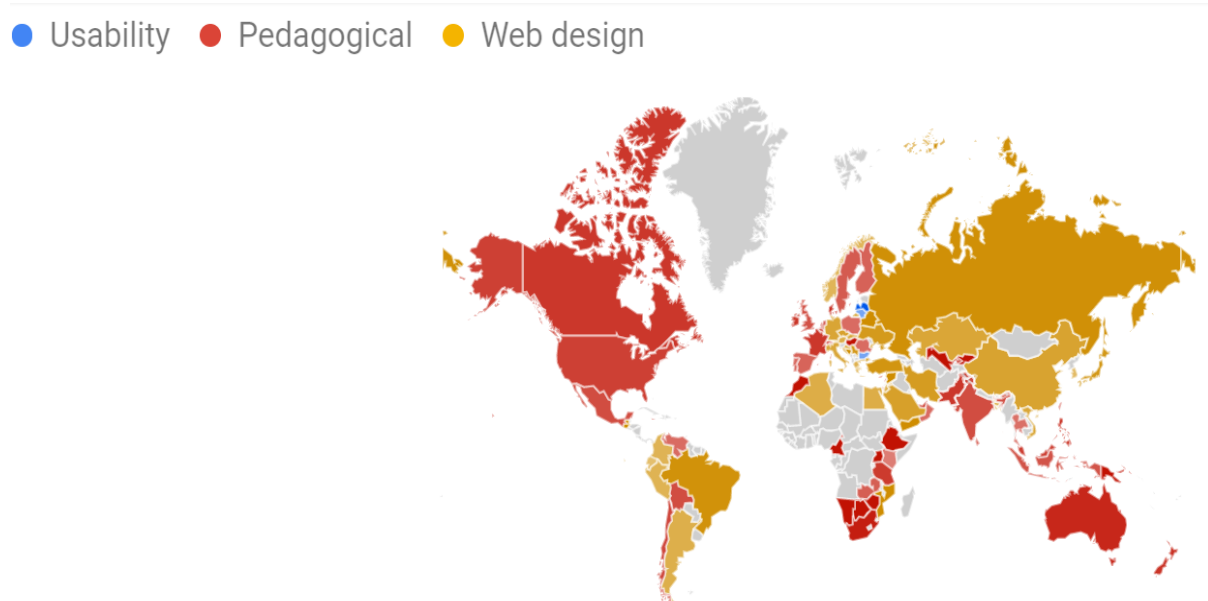
Araştırma kapsamında belirlenen yıllar arasında yapılan çalışmaların tamamının tespit edilebilmesi için taranan dizin ve dergilerin sayısı artırılmış, içeriklerin araştırma amacına uygunluğu dikkate alınmıştır. Yalnızca İngilizce ve Türkçe dilinde yazılan çalışmalar incelenebilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırma konusu ve amacına yönelik çalışmalara daha hızlı ve doğru bir şekilde ulaşmak için “kullanılabilirlik, dil öğrenimi için kullanılabilirlik, e-öğrenme, pedagojik tasarım, dil öğrenme siteleri, bilgisayar destekli dil öğrenimi...” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Bunun yanı sıra 1 Ocak 2004 – 1 Ağustos 2020 tarihleri arasında Google üzerinden “E-Öğrenme” bağlamında kullanılabilirlik ile ilişkili anahtar kelime aramalarının eğilimleri Şekil 3’te bu aramaların coğrafi dağılımı Şekil 4’te gösterilmiştir (2004’ten önceki arama verileri bulunmamaktadır).

Şekil 3. Google’da E-Öğrenme Bağlamında Kullanılabilirliğe İlişkin Anahtar Kelime Aramaları

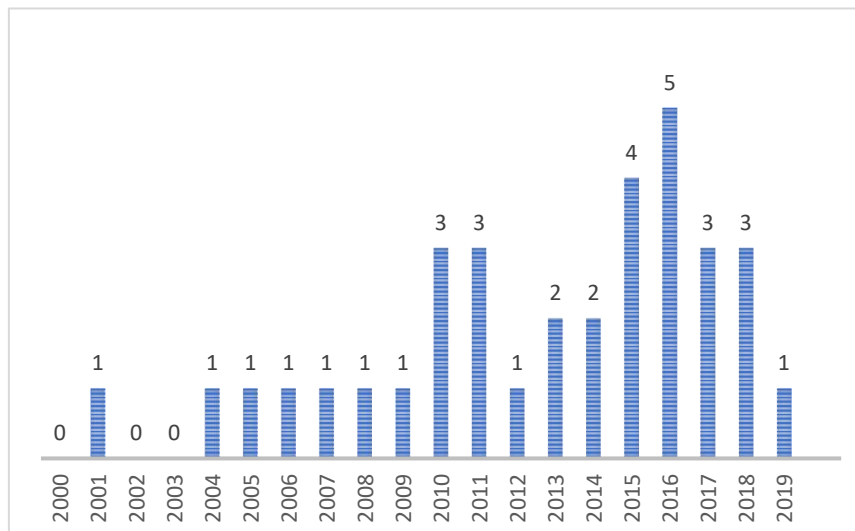

Şekil 4. Anahtar Kelime Aramalarının Coğrafi Dağılımı

Yabancı dil öğreniminde kullanılan e-öğrenme ortamlarını kullanılabilirlik bağlamında inceleyen çalışmalarda anahtar kelimeler kullanılmıştır. Yapılan çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı Şekil 5'te gösterilmiştir. Ayrıca elektronik ve mobil destekli dil öğreniminin gelişim sürecinin teknolojik ilerleme süreci ile paralellik göstermesinin söz konusu olması nedeniyle, bu alanda yapılan çalışmaların 2010'dan itibaren arttığı görülmektedir. Yıllara göre çalışmaların dağılımı Grafik 1'de görülmektedir.

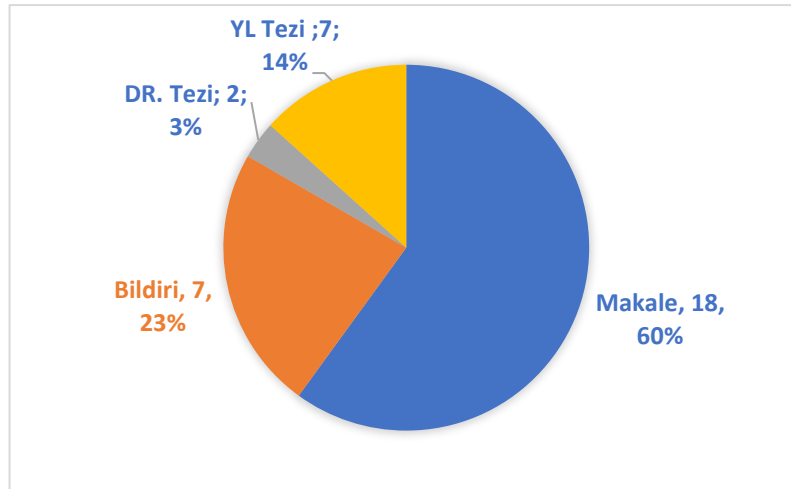
Şekil 5. İncelenen Araştırmalarda Kullanılan Anahtar Kelimelerin Sıklığına Göre Kelime Bulutu Gösterimi

Grafik 1. Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

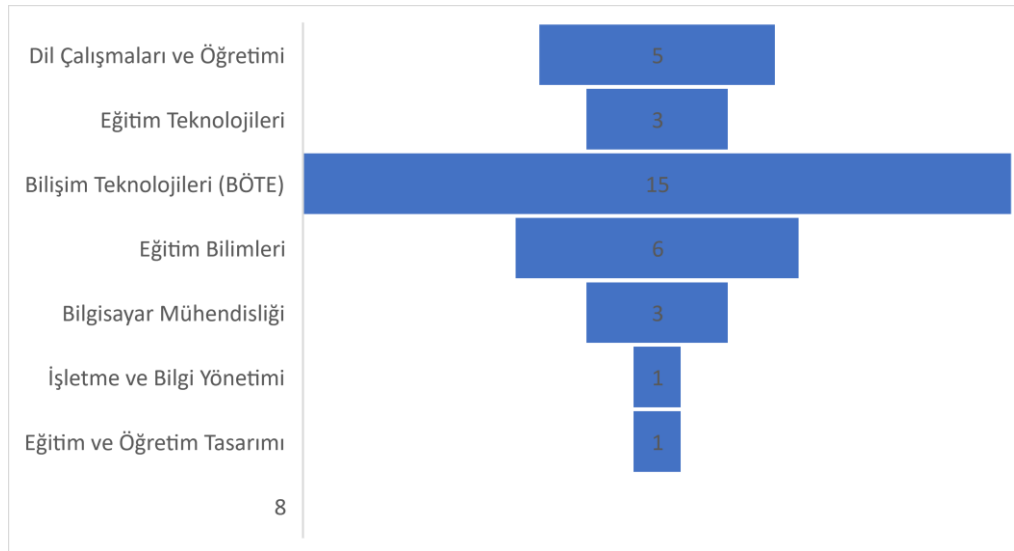
Elektronik ve mobil destekli dil öğrenimi kavramının Türkiye’de ve dünyada uygulamalı olarak incelendiği çalışma türlerinin çoğunluğunun araştırma makalesi olduğu görülmektedir.

Türkiye’de yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliği ile ilgili yapılan çalışmalar özellikle 2010’lu yıllardan sonra artış göstermektedir. Grafik 2’de çalışmaların tür bilgileri ve sıklıkları görülmektedir.

Grafik 2. Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

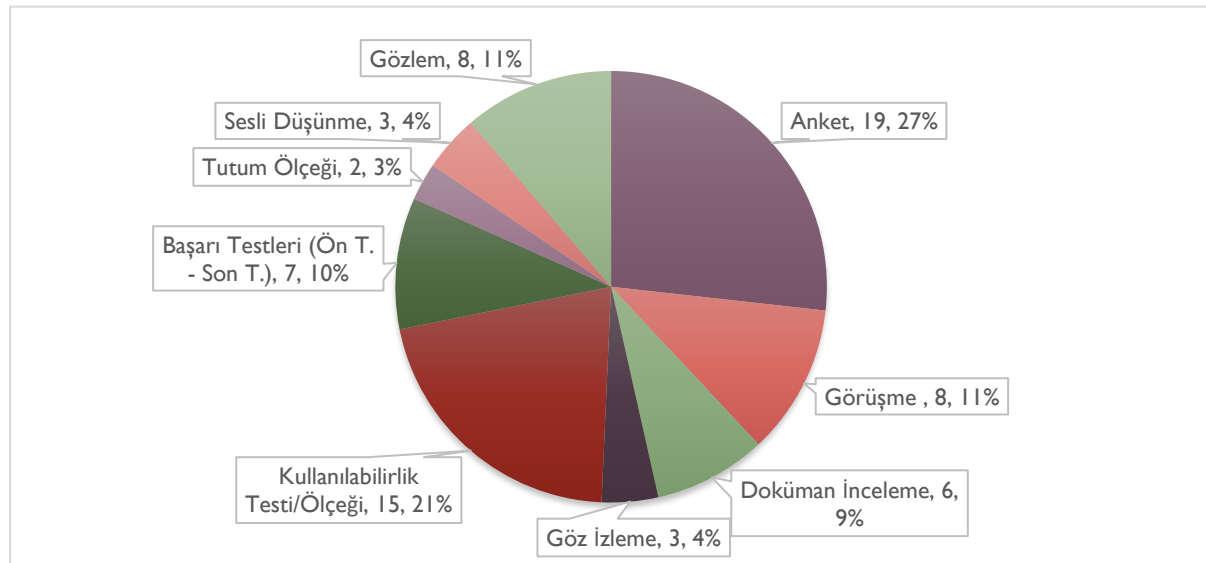
Mevcut çalışmalar, Türkiye’de ve dünyada genellikle bilgisayar ve öğretim teknolojileri alanında inceleme yapan akademisyenler tarafından gerçekleştirilmiştir. Yabancı veya ikinci dil öğrenimi alanında özellikle pedagojik kullanılabilirlik alanında yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Grafik 3’te çalışmaların alanlara göre sıklığına yer verilmiştir.

Grafik 3. Çalışmaların Ana Bilim ve Bilim Dallarına Göre Dağılımı

Sistem kullanılabilirliği ile ilgili yapılan çalışmalarda genel olarak “kullanılabilirlik testi” kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra verileri destekleme ve çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini artırmak için anket, gözlem, görüşme ve göz izleme veri toplama araçlarının da kullanıldığı

görülmektedir. 2010'lu yıllardan sonra göz izleme çalışmalarına ağırlık verilmektedir. Veri toplama araçlarının dağılımı Grafik 4'te gösterilmiştir.

Grafik 4. Çalışmalarda Kullanılan Veri Toplama Araçları

Kullanılan araştırma yöntemlerine ve desenlerine bakıldığında sırasıyla nitel, nicel ve karma yöntem araştırmaları tercih edilmektedir. Son yıllarda Türkiye’de ve dünyada karma yöntem araştırmalarına yönelimin olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2

Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Yöntemleri ve Desenleri

Yöntem	Desen	f	%
Nitel (%59)	Durum Çalışması	15	75
	Eylem Araştırması	2	10
	Kuram Oluşturma	3	15
Nicel (%26)	Deneyssel	7	77,78
	Tarama	2	22,22
Karma (%15)	Yakınsayan Paralel	3	50
	Açımlayıcı Sıralı	2	33,33
	Keşfedici Sıralı	1	16,67

Araştırmalarda odaklanılan çerçeveler, genellikle bilgisayar destekli dil öğrenimi ve kullanıcı merkezli tasarım geliştirme ve değerlendirme çalışmaları olmuştur. E-öğrenme için

kullanılabilirlik ölçeği belirleme, kültürlerarası ve pedagojik kullanılabilirlik çalışmaları Türkiye’de bulunmamaktadır. Çalışmaların dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3 Çalışmalarda Odaklanılan Teori, Kavram ve Çerçeveler		
Teori-Kavram-Çerçeve*	f	%
Bilgisayar Destekli Dil Öğrenimi – İnsan Bilgisayar Etkileşimi	22	40,00
Kullanıcı Merkezli Tasarım Geliştirme ve Değerlendirme	15	27,27
Görev Temelli Dil Öğrenimi	6	10,91
Kullanılabilirlik Ölçeği-Kriteri Belirleme	5	9,09
Pedagojik Kullanılabilirlik	3	5,45
Mobil Destekli Dil Öğrenimi	3	5,45
Kültürlerarası Kullanılabilirlik	1	1,82

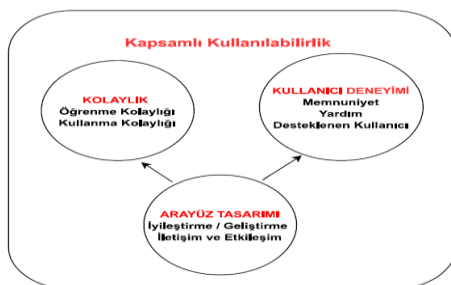
Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarına ilişkin kullanılabilirlik çalışmalarının detayları; içerik, kavram ve yöntemleri şu şekildedir:

Hemard ve Cushion (2001) tarafından yapılan çalışmada, Londra Guildhall University tarafından geliştirilen bilgisayar destekli dil öğrenme sisteminde yer alan yazılımın, kullanıcı merkezli tasarımının önemini ve verimliliğini incelemiştir. Çalışma, yabancı dil öğrenenleri ve öğretmenleri olmak üzere iki grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlk grup bilgisayar destekli dil öğrenme sistemi üzerinden A1 seviyesinde Fransızca, Almanca veya İspanyolca dil dersleri alan 200 üniversite öğrencisinden oluşurken diğer grup e-öğrenme sistemine materyal üretebilecek dil öğretmenlerinden oluşmuştur. Çalışmada öğrenci grupları da e-öğrenme sistemlerinde deneyimli ve deneyimsiz öğrenciler olmak üzere kendi içerisinde iki gruba ayrılmıştır. Bu gruplar, verilen görevler üzerinden sistemi geliştirilen yazılımı kullanmış ve kullanıcı görüşleri yarı yapılandırılmamış anket ve görüşme ile toplanmıştır. Nitel araştırma yöntemi olarak çerçevelenen ve durum çalışması olarak desenlenen çalışmada veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Görüşme kayıtlarında ortaya çıkan temalar ve başlıklar belirlenmiştir. Kullanıcıların sistem hakkındaki görüşleri; dil öğrenme sürecinde arayüz sorunları, dil engeli, erişilebilirlik ve ihtiyaç analizi temaları üzerinden sınıflandırılmıştır.

Kullanıcılardan tasarım ve kullanıcı arayüzünün yanı sıra sistemin işlevselliği ve dil öğrenme deneyimi hakkındaki görüşleri istenmiştir. Böylece sistemin güçlü ve zayıf yanları belirlenmiştir. Anket değerlendirmelerine bakıldığında LGU tarafından geliştirilen dil öğrenme sistemi içerisinde yer alan ödevler, ders anlatımları ve alıştırmalar katılımcıların çoğu tarafından verimli bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların yüzde 78’lik kısmı sistem tasarımını verimli bulmuştur. Bilgisayar destekli dil öğreniminde deneyimli olan öğrencilerin verilen görevleri yerine getirmede, deneyimsiz öğrencilere oranla daha başarılı olduğu görülmüştür. Dil öğreticileri de sistemin olumlu ve olumsuz yanlarını anketlerde belirtmiştir. Londra Guildhall Üniversitesi tarafından geliştirilen bilgisayar destekli dil öğrenme sisteminin etki, verim ve memnuniyet bağlamında incelendiği çalışma, öğrencilerin ve öğreticilerin katıldığı bir çalışma olarak kullanıcı merkezli öğrenme sistemlerinin olumlu ve olumsuz yönlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunun dil öğrencileri ve öğreticileri olarak oluşturulması, BDDÖ sistemlerinin değerlendirilmesinde veriler elde edilmesini sağlamıştır.

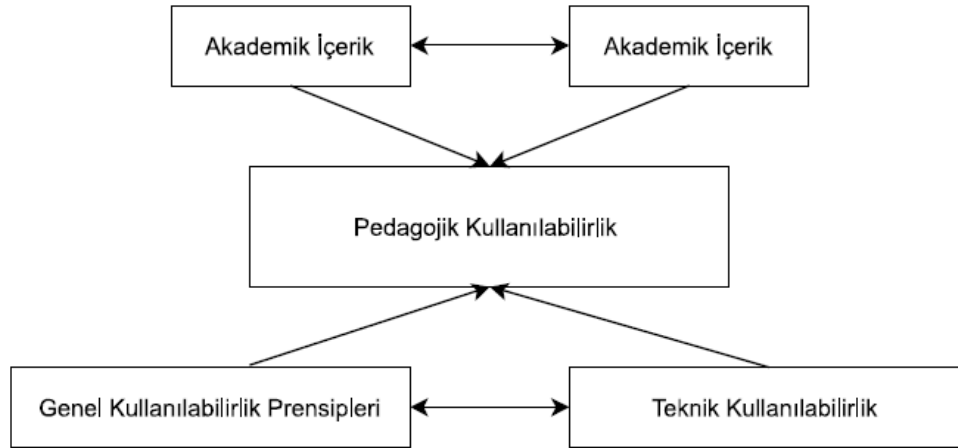
Yabancı dil öğrenme sitelerini pedagojik tasarım, kültürlerarası kullanılabilirlik ve arayüz değerlendirme bağlamında ele alan çalışmada Kukulska-Hulme ve Shield (2004) teknoloji destekli dil öğreniminde (TDDÖ) dikkat edilmesi gereken kullanılabilirlik ölçütlerini ele almıştır. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı çalışma, deneysel bir kullanılabilirlik çalışması olmamasına rağmen; yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme sistemlerinin kullanılabilirlik bağlamında nasıl incelenmesi gerektiğini belirten bir rehber denemesidir. Buna göre TDDÖ sistemleri; pedagojik kullanılabilirlik, kültürlerarası kullanılabilirlik ve arayüz değerlendirmesi olarak incelenmeli ve değerlendirilmelidir. Dolayısıyla çalışma, yabancı dil öğrenme sistemlerinin kullanılabilirliği üzerine yapılacak gelecek çalışmalar için bir çerçeve oluşturması nedeniyle önemlidir.

Bu çalışmanın devamı niteliğinde olan ve değinilen değerlendirme ölçütlerini detaylandıran Kukulska – Hulme ve Shield (2006) “Kapsamlı Kullanılabilirlik” kavramını kolaylık-kullanıcı deneyimi-arayüz tasarımı olarak değerlendirmiştir. Kullanılabilirliğin bakış açıları Şekil 6’da verilmiştir.

Şekil 6. “Kullanılabilirliğin Bakış Açıları” Kukulska – Hulme ve Shield (2006)

Yabancı dil öğreniminde teknoloji destekli dil öğrenimi sistemlerinin değerlendirilmesinde pedagojik kullanılabilirlik, kültürlerarası kullanılabilirlik ve arayüz değerlendirmesi olmak üzere üç başlık belirleyen Kukulska – Hulme ve Shield (2006) bu çalışmada kavramları detaylandırmış ve gelecek çalışmalar için dikkat edilmesi gereken içerikleri tekrar vurgulamıştır (Şekil 7).

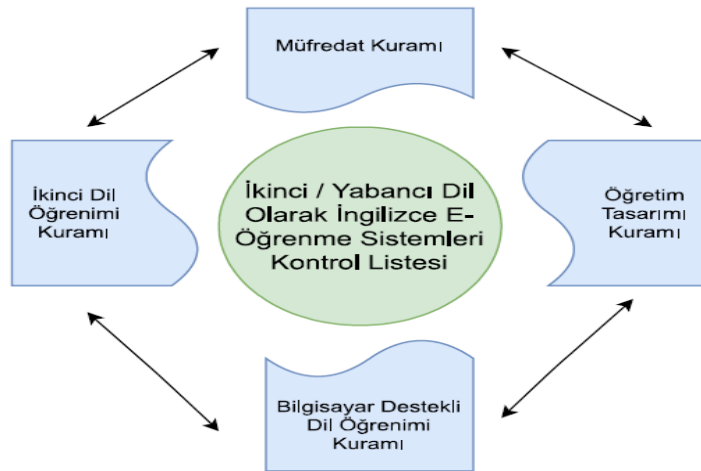

Şekil 7. “Pedagojik Kullanılabilirliğin Bileşenleri” Kukulska – Hulme ve Shield (2006)

Çevrim içi yabancı dil öğrenme sistemlerinin kullanılabilirliğini artırmak için simge (avatar) kullanımını inceleyen çalışmada Wang, Chignell ve Ishizuka (2005), göz izleme yöntemi ile veri toplanmıştır. Empathic Tutoring System adlı çevrim içi yabancı dil (İngilizce) öğrenme sistemini inceleyen çalışma, ilkokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması olarak desenlenen çalışmada göz izleme örüntüleri (sıçrama, sekme, odaklanma) verileri yorumlanmıştır. Çalışma sonuçlarında katılımcıların göz izleme ve anket verilerine göre bu sistem üzerinde yer alan avatarların İngilizce öğretime olumlu katkısı olmuştur. Kullanılabilirlik bağlamında, e-öğrenme nesnelerinde yer alan avatarlar, konuyu daha anlaşılabilir ve yararlı kılmıştır.

2007 yılında Lim ve Lee tarafından yapılan çalışma, yabancı dil / ikinci dil olarak İngilizce (EFL/ESL) öğretimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek kriterleri ortaya koyan bir kuram oluşturma çalışmasıdır. Bu sitelerin kullanılabilirlik değerlendirmeleri için bir kontrol listesi hazırlayan Lim ve Lee (2007) genel kullanılabilirlik ve pedagojik kullanılabilirlik kavramları arasındaki farka vurgu yaparak, ESL / EFL e-öğrenme web sitelerinin kontrol listesini geliştirmek için dikkate alınması gereken kuramların; müfredat kuramları, öğretim tasarımı kuramları, öğrenme ve ikinci dil öğrenme kuramları olduğunu belirtmiştir. Çalışmada pedagojik kullanılabilirlik kontrol listesi; yapı, içerik, görev, öğrenen değişkenleri, etkileşimler ve değerlendirmeler başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Böylece çalışma, yabancı dil / ikinci dil olarak İngilizce

öğretimi için hazırlanan e-öğrenme sistemlerinin kullanılabilirliğinin hangi ölçütler çerçevesinde yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Lim ve Lee'ye göre, (Şekil 8) teorik verimlilik öğrenme sürecindeki etkililikle her zaman ilintili olmadığından, ESL / EFL E-Öğrenme siteleri tasarlanırken ve değerlendirilirken genel kullanılabilirliğe ek olarak pedagojik kullanılabilirlik de göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 8. İkinci / Yabancı Dil Olarak İngilizce E-Öğrenme Siteleri Kontrol Listesini Etkileyen Kuramların Alanları (Lim ve Lee, 2007)

Liu vd., (2008) İkinci dil olarak İngilizce öğrenimi için hazırlanan 5 farklı e-öğrenme sisteminin kullanılabilirliğini araştırmıştır. Orta seviyede ikinci dil olarak İngilizce öğrenen 16-40 yaş arasındaki 10 kullanıcı ile yapılan çalışma, kullanılan internet sitelerinin tasarım özellikleri hakkındaki öğrenen algılarını ve öğrenmeye katkı sağlayan tasarım özelliklerini kullanılabilirlik bağlamında araştırmayı amaçlamıştır. Bir durum çalışması olarak desenlenen çalışmada kullanılabilirlik testi, anket, görev listesi ve doküman incelemesi veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Kullanılabilirlik testi ve anket verilerine göre incelenen internet siteleri etkililik, verimlilik, memnuniyet, hata sayısı ve etkileşim bağlamında incelenmiştir. İnternet siteleri içerisinde kullanıcıları yönlendirmeyen, site içi kullanım bilgisi olmayan sistemlerin kullanıcıları olumsuz etkilediği görülmektedir. Kullanıcıların site tasarımına önem verdiği de sonuçlardan öğrenilmektedir. Çalışma sonuç bölümünde ikinci dil olarak İngilizce öğrenimi tasarımcılarına tavsiyelerde bulunmaktadır.

Salman, İnce, Kim, Cheng ve Yıldırım (2009) tarafından yapılan çalışmada, Korece dil eğitimi için hazırlanan e-öğrenme sistemi ve tasarımı kullanılabilirlik bağlamında incelenmiştir. Korece öğrenen 16 katılımcı ile gerçekleştirilen ve eylem araştırması olarak desenlenen çalışmada, kullanılabilirlik testi, anket, gözlem, görüşme ve başarı testi veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Öğrenenler çalışmaya dahil olmadan önce e-öğrenme sistemi Nielsen'in buluşsal değerlendirme ölçütlerine göre dört kullanılabilirlik uzmanı

tarafından test edilmiştir. Katılımcıların başarı testi, kullanılabilirlik anketi, gözlem ve görüşme sonuçları dikkate alınarak çalışma sonunda Korece dil eğitimi için bir e-öğrenme sistem ön tipi hazırlanmıştır.

Stevenson ve Liu tarafından 2010 yılında yapılan çalışma “Web 2.0” tabanlı 3 yabancı dil öğrenme internet sitesinin kullanılabilirliğini incelemiştir. Veri toplama araçları anket, görev listesi ve kullanılabilirlik testi olan araştırma, incelenen üç yabancı dil öğrenme sitesinin pedagojik ve teknik kullanılabilirliğini keşfetmeyi ve kullanıcıların dil öğrenme nedenlerini ve sosyal amaçlarını öğrenmeyi amaçlamıştır. Çalışma iki kısımda, iki farklı katılımcı grubuyla gerçekleştirilmiştir. İlk kısımda incelenen internet sitelerinin kullanıcıları üzerinde 164 katılımcılı çevrim içi anketler ile kullanıcı profilinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İkinci kısımda bu sitelerin potansiyel kullanıcılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kısımda katılımcılar, yabancı dil öğrenen ve 28 – 40 yaş aralığında olan 5 üniversite öğrencisidir. Bu katılımcıların dördü yabancı dil öğreniminde geleneksel yöntemleri kullanan ve örgün sınıf ortamında eğitim almış öğrencilerdir. Çalışma sonucunda veriler; içerik analizi ve betimsel istatistik kapsamında analiz edilmiştir. İlk kısımdaki araştırma sonuçları, yabancı dil öğretimi için hazırlanan internet sitelerinde kullanıcılar arasındaki etkileşimin yararlı bulunduğunu göstermektedir. Etkileşimli, kolay erişilebilir ve kullanılabilir e-öğrenme siteleri katılımcılar tarafından beğenilmiştir. İkinci kısımdaki katılımcılar; dil öğretiminde dinamik, etkileşimli, eğlenceli, bireysel görev ve hedeflere göre ilerleme sağlama imkânı sunan ve görsel grafikleri bulunan internet sitelerini verimli bulmuşlardır.

Altunbilek (2010) yüksek lisans tezi olarak hazırladığı çalışmasında Dyned İngilizce dil eğitimi yazılımının kullanılabilirliğini incelemiştir. İlköğretim sekizinci sınıftan 15 öğrencinin katıldığı çalışmada anket, kullanılabilirlik testi, katılımcı memnuniyet formu, gözlem ve sesli düşünme yöntemi veri toplama aracı olarak belirlenmiştir. Durum çalışması olarak tasarlanan araştırmada, katılımcıların uygulama aşamasında görev tamamlama başarı ortalaması %98 olarak belirlenmiş ve yazılımı kullanmakla ilgili herhangi bir memnuniyetsizlik belirtmedikleri görülmüştür.

Weninger (2010) lisans bitirme tezi olarak, kullanılabilirlik ölçeği geliştirme çalışması yapmıştır. “BBC Learning English” dil öğrenme sitesinin kullanıcılar üzerinde dil bilgisi ve yazma becerilerini geliştirme bağlamında kullanılabilirliğini belirlemek amacıyla 78 değerlendirme kriteri önermiştir. Ölçek geliştirme çalışmasının kuramsal zeminini; pedagojik ve teknik kullanılabilirlik genel pedagoji, dil öğrenimi, ikinci dil edinimi, çok modluluk ve bilişim kavramları üzerinden belirlemiş ve yabancı dil öğretimi için hazırlanan web sitelerinin değerlendirilmesinde yararlanılabilecek kullanılabilirlik kriterleri belirlemiştir.

Bir uzaktan eğitim ve öğrenme yönetim sistemi olan Gazi Üniversitesi İngilizce Dil Okulu'nun kullanılabilirliğinin incelendiği çalışmada (Turan ve Canal, 2011) 108 katılımcı yer almıştır. Karma yönteme göre tasarlanan araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılabilirlik testi ve anket kullanılmıştır. Gezinme kolaylığı, tasarım, erişim kolaylığı, kullanım kolaylığı ve genel kullanılabilirlik bağlamlarında incelenen yanıtlar korelasyon ve tek yönlü varyans analizine göre değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede Gazi Üniversitesi İngilizce Dil Okulu Öğrenme Yönetim Sistemi kullanılabilirliği “orta” olarak belirlenmiştir. Sistemin eksik yönlerinin bulunduğu ve geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmış ve araştırma sonucunda özellikle gezinme kolaylığı, tasarım ve erişim kolaylığı yönünden sistemin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Başal (2011) doktora tezinde yabancı dil öğretimi için hazırlanan web tabanlı öğrenme nesnelerini kullanılabilirlik bağlamında incelemiştir. Kırıkkale Üniversitesi öğretim yazılım sistemi içerisine monte edilen ve İngilizce dersi için hazırlanan 70 adet e-öğrenme nesnesi, 118 katılımcı tarafından kullanılmıştır. Karma yöntemin kullanıldığı çalışmada ön test- son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Deney ve iki kontrol grubundan oluşan çalışma grubu, geleneksel öğretim yöntemleri ve e-öğrenme nesneleri kullanmak üzere belirlenmiştir. Çalışmanın nicel kısmında veri toplama aracı olarak başarı testi, kalıcılık testi ve tutum ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilere bakıldığında öğrenme nesneleri ile desteklenen web tabanlı yabancı dil eğitimi alan deney grubunun akademik başarısı daha yüksektir. Ayrıca deney grubu öğrencilerinin e-öğrenme nesnelerine yönelik tutumu olumludur. Deney grubunun düşüş gösterdiği sonuçlar, kalıcı öğrenme noktasında görülmüştür.

İngilizce öğrenimi için hazırlanan internet sitelerinin değerlendirilmesini ve değerlendirme ölçütlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmada Liu, Hwang ve Liu (2011), karma yöntem yöntemini kullanmış katılımcı evrenini üniversite öğrencileri ve öğretim görevlileri olarak belirlemiştir. 58 değerlendirme kriterinin ortaya konduğu tasarım temelli araştırmada, İngilizce öğrenimi için hazırlanan web sitelerin değerlendirilmesinde çok boyutlu bileşenlerin bulunması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre bu sistemlerde dil bilgisel bileşenler farklı sosyal bağlamlar içerisinde, kullanıcı temelli, etkileşimli, kolay kullanılabilir ve dinamik olmalıdır. 160 katılımcının yer aldığı çalışma dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde uzman ve öğrenen görüşlerine göre değerlendirme kriterleri belirlenmiş, ikinci kısımda ilgili çalışmalara bakılarak ön değerlendirme kriterleri oluşturulmuş, üçüncü kısımda yedi uzman görüşü alınmış ve son kısımda 160 katılımcının görüşü alınarak belirlenen ön değerlendirme kriterleri kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket, kullanılabilirlik testi ve tutum ölçeği kullanılmıştır. Çalışma, yabancı dil olarak İngilizce öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme

sistemlerinin kullanılabilirlik bağlamında değerlendirilmesinin yanı sıra bu sistemlerin değerlendirilmesi için belirli ölçütler sunması nedeniyle alanyazına katkıda bulunmaktadır.

Demirel vd., (2012) çalışmasında ilköğretim birinci kademedeki yabancı dil eğitimi için hazırlanan web tabanlı öğrenme nesnelerinin kullanılabilirliğini incelemiştir. İlköğretim 4.sınıf İngilizce dersi için hazırlanan internet temelli e-öğrenme materyallerinin ihtiyaç analizi ile geliştirilmesi ve bu materyallerin kullanılabilirliğinin incelenmesiyle içeriklerin geliştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Kullanılabilirlik testi, görev kontrol listesi, anket ve sesli düşünme yöntemlerinin veri toplama aracı olarak kullanıldığı çalışmada veriler, betimsel istatistik ve içerik analizi ile yorumlanmıştır. Çalışmada yer alan 10 katılımcının bilgisayar ve internet temelli öğretim materyallerini kullanma geçmişi olması, görevlerin başarısını ve tamamlanma süresini olumlu etkilemiştir. Sonuçlara göre katılımcılar, sistemdeki oyun bölümünü beğenmiş, video ve test kısımlarını beğenmemiştir.

Bilgisayar destekli dil öğrenim araçlarının bir uzantısı olan mobil destekli dil öğrenme uygulamalarının yabancı dil öğrenimindeki etkisini ve kullanılabilirliğini inceleyen araştırmada Chen (2013) tablet uygulamaları üzerinde durmuştur. Eylem araştırması olarak tasarlanan çalışma, öğrencilerin sınıf dışındaki informal ortamlarda İngilizce öğrenmek için tablet bilgisayarları nasıl kullandıklarını ve bağımsız dil öğrenimi için tabletin daha etkili kullanımının nasıl teşvik edileceğini araştırmayı amaçlamıştır. Üniversite birinci sınıfta öğrenim gören 10 öğrenciden oluşan katılımcı grubundan; anket, gözlem, kullanılabilirlik ve tutum ölçeği ile veri toplanmıştır. İçerik analizi ve betimsel istatistik ile yorumlanan verilere bakıldığında, araştırma sonucunda katılımcılar, tablet kullanımının yabancı dil öğrenimi için yararlı ve etkili olduğunu, dil öğrenmede mobil destekli dil öğrenim teknolojilerinden memnun kaldıklarını belirtmiştir.

You ve Xu (2013) çalışmasında yabancı dil olarak Çince öğrenenler için geliştirilen yazı sistemi uygulamasının kullanılabilirliğini incelemiştir. Çinceyi son yıllarda yabancı dil olarak öğrenenlerin sayısının arttığına değinen You ve Xu, Çincenin en zor öğrenilen kısmının yazma sistemi olması nedeniyle Çin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen e-öğrenme sisteminin etki, verim ve memnuniyet bağlamında değerlendirmiştir. Durum çalışması olarak tasarlanan araştırmada, kullanılabilirlik testi, sesli düşünme, görev listesi ve anket araçları kullanılmıştır. Veriler tek yönlü varyans analizi ve betimsel istatistik ile yorumlanmıştır. Çin kültürü ve dili dışından seçilen 6 katılımcının yer aldığı çalışma sonucunda, öğrenenler görev tamamlama sürelerinde kısmen başarılı olmuşlardır. Kullanılabilirlik testinin sonucunda ise, sistem hakkında çeşitli kullanılabilirlik sorunlarının bulunduğu görülmüştür. Özellikle yazma alıştırmalarında sistemin teknik problemlerinin olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra Çince

yazı sisteminin zorluğu, dil engeli olarak görülmüş ve bu durum da sistemi kullanmayı zorlaştırmıştır. Araştırmacılar, e-öğrenme sisteminin geliştirilmesi için tespit edilen sorunları ilgili kurumlara ve tasarımcılara iletildiğini belirtmiştir.

Ölçünlü bir kullanılabilirlik çalışması olmamasına rağmen web tabanlı yabancı dil öğretiminde kullanılan e-öğrenme nesnelerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisini inceleyen Gürol ve Başal (2014) bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 118 öğrenciyle gerçekleştirdiği çalışmada, ele alınan sistemin kullanılabilirliği hakkında bulgular elde etmiştir. İki kontrol ve bir deney grubunun olduğu deneysel desen çalışmasında ön test ve son test olarak akademik başarı testi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda e-öğrenme nesneleri ile desteklenen yabancı dil öğretiminin geleneksel yöntemlere göre etkili olduğu, öğrencilerin sistemden verim aldığı görülmüştür.

Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan web sitelerinin kullanılabilirliğini kültürlerarasılık bağlamında ele alan ve bir ölçüt belirleme araştırması yapan Son ve Park (2014) çalışma amacını bu sitelerin kültürlerarası yönlerini araştırmak ve kültürlerarası dil öğrenme web sitelerinin tasarımı için kullanılabilirlik yönergeleri sunmak olarak belirlemiştir. Çalışmada kültürlerarası dil öğrenim prensipleri ve kültürlerarası dil öğrenimine uygun olarak hazırlanabilecek web siteleri için tavsiyeler yer almaktadır. Bu önerilere bakıldığında bir web sitesinin kültürlerarası dil öğrenimine uygun olabilmesi için etkileşim ağının geniş olması, otantik materyaller bulundurması, dil bilgisel ve kültürel bilgilerin sunulması, hedef dilde günlük kullanıma uygun örneklerin yer alması, hedef kültürü yansıtması, öğrenenin kendini test edebildiği, görev odaklı ve ırkçı olabilecek unsurlardan uzak duran ortamlar olması gerekmektedir. Ayrıca çalışmada kültürlerarası dil öğrenimi web sitelerinin kullanılabilirliğini araştırmak için bir kontrol listesi sunulmaktadır.

Taşkıran vd., (2015) artırılmış gerçeklik uygulamalarının yabancı dil öğretiminde kullanılmasını, bu uygulamaların öğrenciler üzerindeki etkisini sistemin etki, verim ve memnuniyet bağlamında da değerlendirildiği bir çalışmada bulunmuştur. İngilizce hazırlık sınıfında öğrenim gören 42 öğrencinin katıldığı çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmış, veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket sonuçları içerik analizine göre değerlendirilmiş ve katılımcıların verdiği yanıtlar; etki, fayda, kullanım kolaylığı ve memnuniyet gibi kullanılabilirlik bağlamında değerlendirilmiştir. Sonuçlara bakıldığında İngilizce öğrenimi için hazırlanan artırılmış gerçeklik uygulamalarının dil öğrenimine katkı sağladığı ve öğrencilerin bu uygulamaları verimli, pratik, öğrenme sürecine katkı sağlayan ve kullanılabilir bulduğu görülmüştür.

Mansour (2015), doktora tezi olarak hazırladığı çalışmada, yabancı dil olarak İngilizce öğrenenlere kelime öğretmek ve sözlük kullanımını kolaylaştırmak için bir e-öğrenme sistemi tasarlamış ve bu sistemi kullanılabilirlik bağlamında incelemiştir. 150 katılımcının yer aldığı, ön test son test kontrol gruplu deneysel desen olarak tasarlanan çalışmada anket, kullanılabilirlik testi, akademik başarı testi, gözlem veri toplama araçları kullanılmıştır. Veri analizi olarak t-testi, tek yönlü varyans analizi ve hata analizi yöntemleri kullanılmıştır. Özellikle sözcük öğretimi ve sözlük kullanım becerilerini geliştirmek amacıyla tasarlanan e-öğrenme sisteminin kullanılabilirlik puanı yüksek çıkmış, sistemin pedagojik ve teknik kullanılabilirlik eksikleri belirtilmiştir.

Aizezi (2015), yüksek lisans tez çalışmasında İsveççe öğrenimi için hazırlanan bir mobil uygulamanın kullanılabilirliğini incelemiştir. Mobil destekli dil öğrenimi, örgün olmayan (informal) dil öğrenimi ve kullanılabilirlik kavramları üzerinde çerçevelenen çalışmada, İsveç Upsala Üniversitesinde öğrenim gören 8 katılımcı yer almıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden kuram oluşturma çalışması olarak tasarlanan araştırmada; anket, gözlem, görüşme formu ve kullanılabilirlik testi veri toplama aracı olarak kullanılmış ve betimsel içerik analizi yapılmıştır. Katılımcıların büyük bir bölümü, İsveççe öğrenimi için hazırlanan mobil öğrenme sistemini erişilebilirlik, kolay kullanım ve etkililik bakımından yeterli bulmuş ancak tasarımı düşük puan vermiştir. Ayrıca sistemi kullanan katılımcıların sahip oldukları cep telefonu modelinin ve özelliklerinin, uygulama kullanılabilirliğini etkilediği görülmüştür.

Bir yüksek lisans tezi olarak Fitzpatrick (2015) tarafından hazırlanan çalışmada İngilizce öğrenimi için hazırlanan bir e-öğrenme sisteminin kullanılabilirliği 9 katılımcı üzerinde incelenmiştir. Anket ve kullanılabilirlik testinin yanı sıra görev kontrol listesinin başarısını ölçmek için kullanıcıların bilgisayar üzerindeki fare hareketlerinin incelendiği hata raporu, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışma sonucunda sistemin kullanılabilirlik puanının yüksek olduğu görülse de geliştirilmesi gereken yanlarının olduğu belirtilmiştir.

Yabancı dil eğitimi verilen bir sosyal ağ sitesinin kullanılabilirlik açısından değerlendirildiği çalışmada (Ağır vd., 2016) “Busuu.com” sitesini ele almıştır. 15 üniversite öğrencisinin katıldığı durum çalışmasında, görev listesinden hareketle göz izleme yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemleri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Böylece uygulama sürecinde kullanıcıların odaklanma sayıları, görev tamamlama oranları ve sistem hakkındaki kullanılabilirlik görüşleri belirlenmiştir. Çalışmada, her bir görevin göz izleme ve başarı oranları başlıklar hâlinde sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Göz izleme verileri, ısı haritaları ve odaklanma bulgularına göre incelenmiştir. Sonuçlara bakıldığında incelenen sosyal ağ sitesi üzerinde “arkadaş ekleme” ve “alıştırma düzeltme” görevleri en düşük

verimlilik puanına sahip olan görevler olmuştur. Bu sitenin diğer kullanılabilirlik sorunları çalışma sonucunda tespit edilmiştir.

Ortaokul ve liselerde kullanılan Dyned İngilizce eğitimi yazılım sisteminin kullanılabilirliğinin ve akademik başarıya etkisinin incelendiği çalışma bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır (Selçuk, 2016). Ön test son test kontrol gruplu eşleştirilmiş yarı deneysel yöntemin kullanıldığı çalışma, ortaokul 6. Sınıf öğrencilerinden oluşan 60 katılımcıdan oluşmuştur. Akademik başarı testi veri toplama aracı olarak kullanılmış, veriler SPSS 20 programı ile analiz edilerek t-testi ve Mann Whitney U testi ile akademik başarı düzeylerinin tespiti gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucuna bakıldığında Dyned eğitim yazılımı desteği ile İngilizce dersi alan deney grubunun akademik başarı puanı, bu yazılımın desteği olmadan İngilizce dersi alan kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Bu çalışmanın, Dyned e-öğrenme sisteminin kullanılabilirliği ile ilgili yapılan alanyazındaki diğer çalışmalara katkı sağlaması öngörülmektedir.

Roy vd., (2016) çalışmasında yabancı dil olarak İngilizce öğreniminde kullanılan “not alma” uygulamalarının (Evernote, Memonic, SpringPad, Ubernote ve Keeppy) kullanılabilirliğini incelemiştir. Çalışmanın pilot testinde 25 öğrenci, asıl testinde pilot testte en iyi performansı gösteren 10 öğrenci yer almıştır. Bir karma yöntemde kullanılabilirlik yaklaşımı olarak tasarlanan çalışmada deneysel desen modeli kullanılmıştır. Çalışmanın veri toplama araçları; gözlem, görev kontrol listesi, sesli düşünme, algı temelli anket ve kullanılabilirlik testidir. Veri analizine bakıldığında katılımcıların görev başarı süresi, yazılımların kullanılabilirlik puanları, kullanıcı algıları ve durumu dikkate alındığında not alma uygulamalarının yabancı dil olarak İngilizce öğrenimine katkısının olumlu olduğu görülmektedir.

2016 yılında yapılan bir diğer çalışmada Chuah, Foo ve Zaki, yabancı dil olarak Çince öğrenimi için hazırlanan web sitelerinin tasarım özelliklerini ve kullanılabilirliğini incelemiştir. Malezya üniversitelerinde A2 seviyesinde yabancı dil olarak Çince öğrenen 92 üniversite öğrencinin katıldığı çalışmada anket, odak grup görüşmesi ve kullanılabilirlik testi kullanılmıştır. Durum çalışması olarak gerçekleştirilen çalışmada veriler; betimsel istatistik bağlamında frekans sıklığı, yüzdesi, anlamı ve standart sapma olarak incelenmiştir. Sonuçlara bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğu yabancı dil olarak Çince öğrenimi için hazırlanan web sitelerini kullanılabilir bulmuş, özellikle yazma becerisini geliştirmeye yönelik alıştırmaları olumlu bulmuştur. Az sayıda katılımcı ise web sitelerinin tasarımlarını olumsuz yönde eleştirmiştir.

Liu (2016) yüksek lisans tezinde, yabancı ve ikinci dil olarak Çince öğretiminde Çince karakterlerin öğrenimini etkili ve pratik hâle getirmeye yarayan bir e-öğrenme sistemi geliştirmiş ve bu sistemin kullanılabilirliğini incelemiştir. Pedagojik kullanılabilirlik kavramından hareketle değerlendirilen çalışmada; yabancı dil olarak Çince öğrenen 86 kişi yer almış ve anket, kullanılabilirlik testi, sesli düşünme, akademik başarı testi, gözlem ve görüşme yöntemleri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ön test – son test kontrol gruplu yarı deneysel çalışmada veriler, çift örneklemli bağımsız t-testi ile analiz edilmiştir. Çince karakter öğretimi için hazırlanan ve deney ve kontrol grubuna farklı versiyonları sunulan öğrenme nesnelerinde “A” versiyonunun kullanılabilirlik puanı daha yüksek çıkmıştır. Çalışma sonucunda sistemin tasarım ve pedagojik eksikliklerine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Tatlı ve Aksoy (2017) çalışmasında yabancı dil eğitiminde konuşma becerisini geliştirmek için kullanılan dijital öykülerin akademik başarıya etkisini ve kullanılabilirliğini incelemiştir. Çalışma, İngilizce öğretimi için hazırlanan dijital öykülerin akademik başarıya etkisini ve bu öykülerin etki, verim ve memnuniyet bağlamında değerlendirilmesini amaçlamıştır. Bu durum çalışmasında veriler içerik analizi bağlamında ele alınmış ve çalışma 41 üniversite öğrencisi ile gerçekleşmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış gözlem formları veri toplama araçlarıdır. Çalışma sonuçlarına bakıldığında öğrenciler, İngilizce öğreniminde dijital öyküleri öğrenme ortamı olarak kullanılabilir bulmuştur. Dijital öykü yöntemi öğrencilerde konuşma kaygısını azaltmış, öğrenci güdüsünü artırmıştır.

116 katılımcı ile gerçekleştirilen ve kuram oluşturma çalışması olarak desenlenen araştırmada Emang, Lukman, Kamarulzaman ve Zaaba (2017), Universiti Sains Malaysia (USM) tarafından yabancı dil öğrenimi için geliştirilen e-öğrenme platformunun kullanılabilirliği incelenmiştir. Bunun yanı sıra veriler, USM’nin yanında dört farklı (Duolingo, Cisco, Khan Academy, Moocs) e-öğrenme sisteminin kullanılabilirlik sonuçları ile karşılaştırılmış ve bu tür sistemler için genel kullanılabilirlik kriterleri belirlenmiştir. Anket ve kullanılabilirlik testleri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına bakıldığında kullanıcıların özellikle erişebilirlik, işlevsellik ve teknik alt yapı bakımından e-öğrenme sistemlerini değerlendirdikleri görülmüştür. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu sistemlerin arayüzlerini beğenmiştir. Genel olarak USM E-öğrenme sistemi kullanılabilir bulunmuştur. Ancak sistemin arayüzünün geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. En yüksek kullanılabilirlik puanını ise Duolingo e-öğrenme sistemi almıştır.

Hussain vd. (2017) tarafından Pakistan’da 216 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada, bilgisayar, telefon ve tablet ekranı üzerinde İngilizce ve Pakistan’daki yerel dillerin okunabilirliğinin geliştirilmesi ve metin uygulamalarının kullanılabilirliği incelenmiştir.

Kullanılabilirlik testi ve anket veri toplama aracı olarak kullanılmış, Pakistan'ın çok dilli bir ülke olması nedeniyle katılımcıların ana dillerinin ve İngilizce seviyelerinin öğrenilmesi için bir ön testi uygulanmıştır. Kullanılabilirlik mühendisliği yaklaşımına göre veriler; etki, verim, memnuniyet, öğrenilebilirlik ve hatırlanabilirlik bağlamında sınıflandırılmış, katılımcıların hata / süre oranları değerlendirilmiştir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında, ana dildeki alfabe farklılığının İngilizce olarak hazırlanan dijital okuma metinlerindeki verimi etkilediği görülmüştür. Ana dilinde Latin harflerini kullanan katılımcılar; tablet, bilgisayar ve telefon üzerindeki İngilizce metinleri daha rahat ve hızlı okuyabilmekte ve İngilizce öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme nesnelerini daha verimli kullanabilmektedir.

Yabancı dil öğrenimi için sanal gerçeklik ortamlarının incelendiği çalışmada Çağlar ve Şimşek (2018), kullanılabilirlik çalışmalarında nesnel veriler sunması nedeniyle yaygın olarak kullanılan göz izleme tekniğini veri toplama aracı olarak kullanmıştır. Göz izleme verilerine göre kullanıcıların odaklanma süreleri, odaklanma sayıları, ısı haritaları ve bakış sıraları incelenmiştir. Tarama modelinin uygulandığı çalışmada araba, kütüphane ve dış mekân örnek ortamları analiz edilmiş ve “Second Life” üzerinde programlanan “Language Park” uygulaması sunulmuştur. Veriler, her bir göz izleme örüntüsüne göre değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda kullanıcıların göz izleme verilerinden hareketle sanal gerçeklik ortamı için yazılacak uygulamaların kullanılabilirliğini artırmaya yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan web tabanlı e-öğrenme nesnelerine üzerine yapılan sınırlı sayıdaki çalışmadan biri olan incelemede İpek, Karatay ve Karabuğa (2018) “Edmodo 2.0” aracının kullanılabilirliğini ele almıştır. Durum çalışması olarak tasarlanan çalışmada B2 seviyesinde Türkçe öğrenen 20 TÖMER öğrencisi yer almıştır. Çalışmada görüşme, anket ve gözlem veri toplama araçları kullanılmıştır. Verilere bakıldığında incelenen e-öğrenme sisteminin; erişilebilirlik, kolay kullanım, içerik zenginliği yönünde kullanılabilirlik özelliklerine sahip olduğu görülmüştür. Uygulamanın çevrim dışı olarak kullanılamaması, tasarım ve teknik özellikleri olumsuz görüşler olarak bildirilmiştir.

Nurhudatiana, Hiu ve Ce (2018) çalışmasında bir çevrimiçi yabancı dil öğrenme ortamının (Duolingo) kullanılabilirliğinin mobil ve masaüstü uygulamalarına göre karşılaştırılmasını ele almıştır. Çalışmada Nielsen'in genel kabul görmüş kullanılabilirlik ölçütlerine göre değerlendirmelerde bulunulmuştur. Deneysel desen çalışması olarak tasarlanan incelemede kullanıcılar Duolingo uygulamasını mobil aygıtlarda (akıllı telefon ve tablet) ve masaüstü uygulamalarda (dizüstü ve masaüstü bilgisayar) kullanmışlardır. Endonezya'da yaşayan, yabancı dil öğreniminde mobil ve web uygulamalarını kullanan ve 16-30 yaş arasından seçilen 80 kişinin katıldığı çalışmada kullanılabilirlik testi, anket ve görüşme

formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Etki, verim, memnuniyet, hata sayısı ve öğrenilebilirlik bağlamında değerlendirilen kullanılabilirlik sonuçlarına göre, Duolingo uygulamasının masaüstü versiyonlarının öğrenilebilirlik, etkililik ve verimlilik puanları daha yüksektir. Kullanıcılar uygulamanın mobil versiyonunun tasarım boyutunu beğenmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanan e-öğrenme ortamı “3 Dakikada Türkçe”, Göker (2019) tarafından yüksek lisans tezi olarak kullanılabilirlik bağlamında incelenmiştir. Sakarya Üniversitesi TÖMER bünyesinde A1 seviyesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen 33 öğrencinin yer aldığı çalışmada, öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket, kullanılabilirlik testi ve kalıcılık testi uygulanmıştır. Çalışma verilerine bakıldığında 3 Dakikada Türkçe 2.0 web sitesinin genel kullanılabilirliği gezinme kolaylığı, tasarım, erişim-kullanım kolaylığı, kalıcılık ve etkililik ölçütlerine göre “yüksek” seviyededir.

Sonuçlar

İncelenen araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde, yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarını kullanılabilirlik bağlamında değerlendirmek ve geliştirmek için şu kavram ve önerilere dikkat etmek gerekmektedir (Tablo 4):

Tablo 4 <i>Çalışma Odak Konuları ve Çıkarımlar</i>	
KONULAR	ÇIKARIMLAR
Bilgisayar Destekli Dil Öğrenmede Kullanılabilirlik	- Bilgisayar destekli dil öğreniminin verimli olabilmesi için öğrenen ve öğretici ortak hareket etmelidir. - Öğrenme nesneleri dil öğretim kuram ve yaklaşımlarına göre geliştirilmelidir. Ayrıca içerikler dikkat çekici olmalıdır. - Dil öğrenimi için hazırlanan web-tabanlı öğrenme nesnelerinin özellikle dil bilgisi ve konuşma becerisi konularında geliştirilmesi ve içeriklerinin zenginleştirilmesi gerekmektedir. - Öğrenenler için web tabanlı öğrenme nesnelerinde erişilebilirlik, kullanım kolaylığı, ücretsiz kullanım, ana dili desteği ve içerik zenginliği sistemi kullanılabilir kılan unsurlardır.
Mobil Destekli Dil Öğrenmede Kullanılabilirlik	- MDDÖ'de tablet kullanımı, öğrenenlerin öğrenme nesnelerine kolay ulaşmasını sağlamaktadır. - Aynı öğrenme nesnelerinin masaüstü ve mobil versiyonlarının kullanımlarına bakıldığında mobil öğrenme, ulaşım kolaylığı ve özerk öğrenme ortamı sağlasa da masaüstü uygulamalarının kullanımı, daha etkili ve verimlidir. - Öğrenme nesneleri kesintiye uğramadan, reklamsız, ücretsiz ve akıcı bir şekilde sunulmalıdır.
Pedagojik Kullanılabilirlik	- E- Öğrenme ortamları tasarlanırken ve değerlendirilirken genel kullanılabilirliğe ek olarak pedagojik kullanılabilirlik de göz önünde bulundurulmalıdır. - İçerik üreticileri ve site tasarımcıları kültürel özelliklere dikkat etmeli, hedef dil ve ana dili kullanımı başta olmak üzere öğrenenler üzerinde ihtiyaç analizi yaparak hareket etmelidir. - Yabancı dil öğrenen web siteleri ve e-öğrenme nesnelerinin ana dilde veya hedef dilde hazırlanması ihtiyaç analizine göre belirlenmelidir. - Pedagojik kullanılabilirlik kavramı ve bu kritere uygunluk uluslararası ölçütlerle belirlenmeli ve standart hâle getirilmelidir. - Yabancı dil ve ikinci dil öğretim yöntemleri arasındaki fark içerik uzmanları ve öğreticileri tarafından bilinmeli, e-öğrenme nesneleri buna göre hazırlanmalıdır.
Kullanılabilirlik Kriterleri	- Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan sitelerin amacı açık bir şekilde ortaya konmalıdır. Örneğin içerikler, günlük konuşma ve iletişim becerilerine yönelik mi veya belirli bir sınav veya testler için hazırlanmalıdır. Böylece hedef kitleye doğrudan erişilebilir. - Sistemler, öğrenene özerk öğrenme ortamı sunabilmeli, bireysel ihtiyaçlara yönelik geliştirilmelidir. Kültürel değişkenler göz önünde bulundurulmalı, otantik içeriklere yer verilmelidir. - Pedagojik kullanılabilirlik ile teknik kullanılabilirlik arasındaki fark sistem üreticileri tarafından bilinmelidir. - Verimli ve öğretici bir web sitesi için; içerik, görevler, öğrenen değişkenleri, eş zamanlı veya eş zamansız etkileşim başlıkları dikkat alınmalıdır.
	Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan web siteleri ve e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğini artıran en önemli faktörlerden biri site tasarımıdır.

Tasarım Geliştirme	• Tasarım ve sistem geliştiricilerin öncelikle kullanıcı analizi yapması gerekmektedir. • Açılış sayfası bir sitenin vitrini konumundadır. Kullanıcıların siteye devam etme eğilimlerinde ana sayfa içeriklerinin payı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla amaca ve hedef kitleye yönelik içerikler ana sayfada açık, dikkat çekici ve kolay ulaşılabilir şekilde sunulmalıdır. • Öğrenenlerin bu web sitelerini kullanmadaki nihai amacı yabancı dil bilgi ve becerisi kazanmak olduğundan, öğrenenlerin bilişsel kapasitelerini artırma ve öğrenme görevlerine yönelik olmalıdır. • Öğrenen site içerisinde zaman kaybetmemelidir. Bu bağlamda, ikinci dil veya yabancı dil öğreten web sitelerinin iyi tasarımı, kullanılabilirliğini artırır. • Tasarımın ardından gelen diğer önemli husus içerik niteliği ve zenginliğidir. Etkileşimli bulmacalar, oyunlar ve sınavlar öğrenme etkinliklerini artırmaktadır. Öğrenme faaliyetlerinin tasarımı ikinci dil ve yabancı dil öğrenme teorilerine göre hazırlanmalıdır. Çoklu medya, anlık etkileşim, geri bildirim gibi özellikler öğrenmeyi üst düzeye çıkaracak şekilde sağlanmalıdır. • Belirli aralıklarla öğrenenlerin e-öğrenme ortamının tasarımı hakkındaki görüşleri anketlerle değerlendirilmeli, eksiklikler giderilmelidir. Tasarım araçlarının güncel sürümleri kullanılmalı ve yeni gelişmeler takip edilmelidir.
Kültürlerarası Kullanılabilirlik	• Kültürlerarası dil öğrenmenin genel prensipleri; sosyokültürel içerik, iletişim kurma, anlık etkileşim, öğrenen ve öğrenmeye yönelik tutum kavramları üzerinde gelişmiştir. • Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan web sitelerinin kültürlerarası bağlamda kullanılabilirliğini geliştirmek için: • Belirli ve özel kültürlerarası hedefler bulunmalıdır. Video, grafik, metin gibi görsel ve işitsel içerikler zengin ve otantik olmalıdır. • Günlük dil kullanımının örnekleri olmalıdır. • Kültürel özellikler, gelenek ve görenekler, özel günler ve toplumsal hassasiyeti sezdiren içerikler bulunmalıdır. • Sohbet ve etkileşim imkânı olmalı, öğreneni aktif tutmalıdır. Anlık geribildirim bulunmalı, öğrenen motive edilmelidir. • Dil, din, ırk gibi hassas noktalara dikkat edilmeli, aşağılayıcı ve ırkçı unsurlar kesinlikle bulunmamalıdır. • Yabancı dil öğrenme nesneleri ve web sitelerinin genel kullanılabilirliği değerlendirilirken teknik, pedagojik ve kültürlerarası kullanılabilirlik kavramları ayrı ayrı değerlendirilmelidir. • Kültürlerarası kullanılabilirlik araştırmalarında deney grupları arasında olabildiğince çeşitlik sağlanmalıdır. • Kullanılabilirlik çalışmalarının genellikle içerik, etkileşim, arayüz ve etkinlik tasarımı üzerine olduğu görülmektedir. • Gelecek çalışmaların; ikinci dil ve yabancı dil edinimi bağlamında kültüre duyarlı pedagoji ve kültürlerarası kullanılabilirlik kavramlarını da dikkate alarak yapılması gerekmektedir.
Görev Temelli Dil Öğrenimi	• Görev temelli dil öğrenimi otantik dilin kullanımına ve öğrenenlerden hedef dili kullanarak anlamlı görevler yapmalarını istemektir. • Yabancı veya ikinci dil öğrenimi için hazırlanan veya hazırlanacak olan web siteleri ve e-öğrenme sistemleri, öğreneni aktif tutacak görevler bulundurmalıdır. Bu görevler yazma ve konuşma becerilerini harekete geçirecek içerikler üzerine olabilir. • İnsan-bilgisayar etkileşimli dil öğreniminde interaktif ve göreve dayalı dil öğrenimi içeriklerinin, öğrenenler üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmektedir.

Öneriler

2000 - 2020 yılları arasında yapılan ve yabancı dil öğrenimi için hazırlanan web sitelerin, mobil uygulamaların, e- öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğini araştıran çalışmaların doküman analizi yöntemiyle incelendiği bu çalışmanın önerileri şu şekilde listelenebilir:

1. Türkiye’de ve dünyada yapılan çalışmaların genelde araştırma makalesi veya bildiri türünde olduğu görülmektedir. Bu konuda yüksek lisans ve doktora araştırmalarına gereksinim duyulmaktadır.

2. E-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliği yalnızca teknik kullanılabilirlik bağlamında değil pedagojik ve kültürlerarası kullanılabilirlik kavramları göz önünde bulundurularak incelenmelidir. Özellikle Türkiye’de yapılan çalışmalarda yabancı dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortam ve nesnelerinin pedagojik ve kültürlerarası kullanılabilirlik bağlamında ele alınmadığı görülmektedir.

3. Çalışmaların genellikle bilgisayar öğretimi ve teknolojisi alanında yoğunlaştığı dolayısıyla e-öğrenme sistemlerinin teknik yönden incelenmesi söz konusudur. Bu sistemlerin arayüz ve tasarım bağlamında değerlendirilmesinin yanı sıra yabancı dil ve ikinci dil edinim kuramlarına göre öğrenme faaliyetleri dikkate alınarak dil çalışmaları ve öğretimi alanında da yaygınlaştırılması gerekmektedir.

4. Web tabanlı yabancı dil öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğinin değerlendirilmesinde genellikle kullanılabilirlik testi, anket, gözlem, görev kontrol listesi, başarı testi ve sesli düşünme yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Verilerin nesnel, geçerli ve güvenilir olabilmesi için göz izleme tekniği, ihtiyaç analizi, süreç odaklı değerlendirme, karşılaştırmalı analiz yöntemleri tercih edilebilir. Nitel ve nicel verileri birleştiren karma yöntem araştırma desenleri, kullanılabilirlik araştırmalarında kullanılabilir.

5. Yabancı dil öğrenimi için hazırlanan web tabanlı öğrenme sitelerinin tasarlanmasında, site tasarımcıları yabancı veya ikinci dil öğretiminden uzmanlarla birlikte çalışmalıdır. Öğrenme faaliyetlerinin, ölçme değerlendirme ve içeriklerin yabancı veya ikinci dil öğrenme hedeflerine uygun hazırlanması gerekmektedir.

6. İçeriklerin öğrenenin özerk öğrenme kabiliyetine uygun olması önemlidir. Ayrıca web tabanlı öğrenme nesnelerinin kullanılabilirliği yalnızca öğrenenler üzerinde değil öğretmenler ve içerik üreticileri üzerinde de test edilmelidir.

7. Kullanılabilirlik araştırmalarında üzerinde durulması gereken konulardan biri ihtiyaç analizidir. Site ve içerik üreticilerinin hedef kitlenin yapısına ve isteklerine uygun, dinamik, kişiselleştirilmiş; kültürel ve pedagojik kodlara uygun tasarımlarda bulunması gerekmektedir.

8. Öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğinin belirlenmesinde dikkate alınacak ölçütlerle ilgili öneriler sunulsa da ortak bir değerlendirme ölçeği bulunmamaktadır. Yabancı veya ikinci dil öğrenimi için hazırlanan e-öğrenme ortamlarının kullanılabilirliğinin ortak bir çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir.

9. Katılımcı örnekleme belirlenirken, öğrenenlerin bilgisayar kullanma alışkanlıkları, e-öğrenme ortamlarına karşı tutumları, dil öğrenme amaçları, ana dili, istekleri ve yaşları göz önünde bulundurulmalıdır. Değerlendirilecek sistemin hedef kitlesine uygun katılımcılar belirlenmelidir.

10. Araştırmacının araştırma öncesinde teknik kullanılabilirliğin yanı sıra pedagojik kullanılabilirlik görev kontrol listesi hazırlaması gerekmektedir. Pedagojik kullanılabilirliğe uygun olma kriterleri arasında; site yapısı, içerik, görevler, bireysel öğrenme özellikleri, etkileşim, kolay kullanılabilirlik, dikkat çekicilik, hatırlanabilirlik ve ölçme değerlendirme, bireyselleştirilmiş öğrenme stratejileri, özerk öğrenme yetenekleri, dil öğrenme becerilerine yönelik içerikler, keşfetmeye güdüleyen, kültürel, iletişim odaklı ve bilişsel yükü azaltma başlıkları bulunmalıdır.

Kaynakça

- Ağır, A., Bayraktar Mutlu, D., & Şeker, A. (2016). Yabancı dil eğitimi verilen sosyal ağ sitelerinin kullanılabilirlik açısından değerlendirilmesi: Busuu.Com sitesi örneği. *10th International Computer and Instructional Technologies Symposium*, May 16-18, Rize. 284-295.
- Aizezi, Z. (2015). Identifying mobile phone usability issues in informal Swedish language learning: What users think about it? Uppsala Universitet Department of Informatics and Media, Master Thesis, Uppsala, Sweeden.
- Akıncı, D. & Çağıltay K. (2005). E-devlet web sitelerini kullanmak ya da kullanamamak: Vatandaş açısından kullanılabilirlik sorunları ve öneriler. *TBD 21. Ulusal Bilişim Kurultayı*, Ankara, 2005.
- Altman, D. G. (2020). *Practical statistics for medical research*. London: Chapman & Hall.
- Altunbilek, E. (2010). Eğitim yazılımlarının kullanılabilirliklerinin değerlendirilmesi: DYNED eğitim yazılımı örneği. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ateş, V., & Karacan, H. (2009). Abant İzzet Baysal Üniversitesi web sitesi kullanılabilirlik analizi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, S.33-38.
- Başal, A. (2011). Web tabanlı yabancı dil öğretiminde öğrenme nesneleri: Erişi, kalıcılık ve tutumlara etkisi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Elazığ.
- Başal, A., & Gürol, M. (2014). Effects of learning objects on the academic achievement of students in web-based foreign language learning. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29-1), 61-73.
- Batı, B., & Durdu Onay, P. (2014). Rapsim web sitesi kullanılabilirlik araştırması : Bir durum çalışması. *8. Ulusal Yazılım Mühendisliği Sempozyumu*, Güzelyurt, Kıbrıs, 8 - 10 September 2014, Cilt.1221, 45-54.
- Bevan, N. (1995). Human-computer interaction standards. *Proceedings of the 6th International Conference on Human-Computer Interaction*, Yokohama, 885-890.
- Bulurman, B. (2002). Online eğitim. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 2(4).
- Chen, X. B. (2013). Tablets for informal language learning: Student usage and attitudes. *Language learning & technology*, 17(1), 20-36.

- Chuah, Y. F., Foo, F. L., & Zaki, Z. M. (2016). Learners' evaluation of the usability and design features of chinese as a foreign language E-learning websites. *International Journal of Learning and Teaching*. doi:10.18178/ijlt.2.1.91-98
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York, NY: Routledge.
- Çağıltay, K. (2018). *Teoriden Pratiğe İnsan Bilgisayar Etkileşimi ve Kullanılabilirlik Mühendisliği: Araştırma Örnekleri - Veri Toplama Araçları*. Seçkin Yayınları.
- Çağlar, C. & Şimşek, İ. (2018). Yabancı dil öğrenimi için sanal gerçeklik ortamlarının göz izleme tekniği ile incelenmesi. *7th International Conference on "Innovations in Learning for the Future": Digital Transformation in Education, İstanbul*. 122-128.
- Demirel, F., Kurt, B., Bahadır, H. & Kaya, G. (2012). İlköğretim birinci kademe yabancı dil eğitimi için hazırlanmış web temelli materyalin kullanılabilirlik çalışması. 6th International Computer and Instructional Technologies Symposium. https://www.pegem.net/Akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=137827 Erişim Tarihi: 05.07.2020
- Drucker, P. (2000). Need to know: Integrating e-learning with high velocity value chains. A *Delphi Group White Paper*, 1-12.
- Emang, D. W., Lukman, R. N., Kamarulzaman, M. I., & Zaaba, Z. F. (2017). Usability studies on e-learning platforms: Preliminary study in USM. doi:10.1063/1.5005373
- Fitzpatrick, J. (2015). A usability evaluation research of a web based E-learning application. Doctoral dissertation, Dublin, National College of Ireland.
- Göker, M. (2019). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde uzaktan eğitim web sitelerinin kullanılabilirlik açısından incelenmesi (3 Dakikada Türkçe örneği). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Hémard, D., & Cushion, S. (2001). Evaluation of a web-based language learning environment: The importance of a user-centred design approach for CALL. *ReCALL*, 13(1), 15-31.
- Hussain, W., Hussain, O. K., Hussain, F. K., & Khan, M. Q. (2017). Usability evaluation of english, local and plain languages to enhance on-screen text readability: A use case of Pakistan. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 18(1), 33-49.
- Jeng, J. (2005). Usability assessment of academic digital libraries: Effectiveness, efficiency, satisfaction, and learnability. *Libri*, 2005, vol. 55, 96-121.
- Karatay, H., Karabuğa, H. & İpek, O. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Edmodo'nun kullanımı: Bir durum çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1064-1090.

- Kılıç, E., & Güngör, Z. (2006). Kütüphane web sitelerinin kullanılabilirliği: Bir uygulama çalışması. *Gazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21- 4, 781-789.
- Koç, A. (2015). E- öğrenme ve Türk eğitim sistemindeki yeri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:2, S:3, s. 44-57
- Kukulska-Hulme, A., & Shield, L. (2004). Usability and pedagogical design: Are language learning websites special? In *EdMedia+ Innovate Learning* (pp. 4235-4242). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Landis, J., & Koch, G. (1977). The Measurement of Observer Agreement for Categorical Data. *Biometrics*, 33(1), 159-174. doi:10.2307/2529310
- Lim, C. J., & Lee, S. (2007). Pedagogical usability checklist for ESL/EFL e-learning websites. *J. Convergence Inf. Technol.*, 2(3), 67-76.
- Liu, G., Liu, Z., & Hwang, G. (2011). Developing multi-dimensional evaluation criteria for English learning websites with university students and professors. *Computers & Education*, 56(1), 65-79.
- Liu, J. (2016). Designing intelligent language tutoring system for learning Chinese characters. Iowa State University, Industrial and Manufacturing Systems Engineering, Master Thesis, doi:10.31274/etd-180810-5379.
- Liu, M., Traphagan, T., Huh, J., Koh, Y. I., Choi, G., & McGregor, A. (2008). Designing Web sites for ESL learners: A usability testing study. *Calico Journal*, 25(2), 207-240.
- Mansour, A. (2015). Online English vocabulary learning on different systems for Non-English Speakers. De Montfort University Software Engineering, Doctoral Thesis, Leicester, UK.
- Moore, J. L., Dickson-Deane, C., & Galyen, K. (2011). E-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same? *The Internet and Higher Education*, 14(2), 129-135. doi:10.1016/j.iheduc.2010.10.001
- Nielsen, J. (1993). *Usability Engineering*. Academic Press, Boston.
- Nurhudatiana, A., Hiu, A. N., & Ce, W. (2018). Should I Use Laptop or Smartphone? a Usability Study on an Online Learning Application. *2018 International Conference on Information Management and Technology (ICIMTech)*. doi:10.1109/icimtech.2018.8528134
- Robins, D., Holmes, J. (2006). Aesthetics and credibility in web site design. *Information Processing And Management*. 386-399.
- Roy, D., Brine, J., & Murasawa, F. (2016). Usability of English note-taking applications in a foreign language learning context. *Computer Assisted Language Learning*, 29(1), 61-87.

- Salman, Y. B., Ince, I. F., Kim, J. Y., Cheng, H. I., & Yildirim, M. E. (2009, November). Participatory design and evaluation of e-learning system for Korean language training. In *Proceedings of the 2nd International Conference on Interaction Sciences: Information Technology, Culture and Human* (pp. 312-319).
- Schneiderman, B., & Plaisant, C. (2005). *Designing the user interface: Strategies for Effective Human-Computer Interactions*. Pearson.
- Selçuk, H. E. (2016). Dyned eğitim yazılımının yabancı dil öğretiminde akademik başarıya etkisinin incelenmesi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.
- Shield, L. & Kukulska-Hulme, A. (2006). Are Language learning websites special? Towards a research agenda for discipline-specific usability. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 15(3) pp. 349–369.
- Son, J. B., & Park, J. Y. (2014). Intercultural usability of language learning websites. *International Journal of Pedagogies and Learning*, 7(2), 135-141.
- Son, J.-B. (2010). Online tools for language teaching. <http://drjbson.com/projects/tools/>. Erişim Tarihi: 25.07.2020.
- Stevenson, M. P., & Liu, M. (2010). Learning a language with Web 2.0: Exploring the use of social networking features of foreign language learning websites. *CALICO journal*, 27(2), 233.
- Taşkıran, A., Koral, E., & Bozkurt, A. (2015). Artırılmış gerçeklik uygulamasının yabancı dil öğretiminde kullanılması. *Akademik Bilişim – VII.Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 4-6 Şubat 2015, Anadolu Üniversitesi.
- Tatlı, Z., & Aksoy, D. A. (2017). Yabancı dil konuşma eğitiminde dijital öykü kullanımı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 45, 137-152.
- Turan, O. S., & Canal, M. R. (2011). Öğrenme yönetim sistemi kullanılabilirlik incelemesi; Gazi İngilizce Dil Okulu Örneği. *International Journal of InformaticsTechnologies*, 4(3).
- Uçak, N. Ö., & Çakmak, T. (2009). Web sayfası kullanılabilirliğinin ölçülmesi: Hacettepe Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü web sayfası örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(2), 278-298.
- Vural, H. (2002). Uzaktan eğitim programlarına genel bir bakış. *Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*, Eskişehir.

- Wang, H., Chignell, M., & Ishizuka, M. (2005). Improving the Usability and Effectiveness of Online Learning: How Can Avatars help? *PsycEXTRA Dataset*. doi:10.1037/e577322012-006
- Webb, E., & Roe, E. (2008). *Reviewing Research Evidence for Nursing Practice: Systematic Reviews*. John Wiley & Sons.
- Weninger, A. (2010). Analysing language learning websites: Developing a framework of evaluation with the focus on grammar and writing. Wien Universitat Magistra der Philosophie, Anglistik und Amerikanistik Mezuniyet Tezi.
- Woodall, D. (2001). Evaluating e-learning solutions choosing the right elearning solution for your organization. NC: *Smartforce*.
- Yağcı, M. & Işık, M. (2011). E-Öğrenme teknikleri ile örgün eğitimin desteklenmesi. *5th International Computer & Instructional Technologies Symposium*, 22-24 September Fırat University.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- You, M., & Xu, Y. (2013). A Usability Testing of Chinese Character Writing System for Foreign Learners. *Design, User Experience, and Usability. Health, Learning, Playing, Cultural, and Cross-Cultural User Experience Lecture Notes in Computer Science*, 149-157.

Yazarlar Hakkında

Burak SÖZER

Burak Sözer, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ana bilim dalında doktora öğrencisidir. Lisans eğitimini Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde, yüksek lisans eğitimini Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Sözer'in ilgi ve çalışma alanları; Türkiye Türkçesi, pedagojik kullanılabilirlik, Yabancılar Türkçe öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanan e-öğrenme nesneleridir.

Posta adresi: Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yunus Emre Kampüsü, Eskişehir, Türkiye

Tel: (Cep): +90 506 565 03 21

E-posta: buraksozer@anadolu.edu.tr, buraksozer90@hotmail.com

Nilgün ÖZDAMAR

Nilgün Özdamar, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Uzaktan Eğitim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Anadolu Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği lisans eğitimini tamamlamıştır. 2011 yılında "Akademisyenler için Mobil Öğrenme Sisteminin Geliştirilmesi ve Sınanması" konulu doktora tezini bitirmiştir. Mobil öğrenme, Mobil Performans Destek Sistemleri, Kitleli Çevrimiçi Açık Kurslar (MOOC), MobiMOOC tasarımları, Sürekli/Kesintisiz (Seamless) Öğrenme, Öğretim Tasarımı, Etkinlik Kuramı, Tasarım Tabanlı Araştırma, Kullanılabilirlik, Göz İzleme, Eylem Araştırması, İnsan-Bilgisayar Etkileşimi, Arttırılmış Gerçeklik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Posta adresi: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Yunus Emre Kampüsü, Eskişehir, Türkiye

Tel (İş): +90 222 335 0580/2445

Eposta: nozdamar@anadolu.edu.tr

Hülya PİLANCI

Hülya Pilancı, Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Yeni Türk Dili ana bilim dalında akademisyen ve araştırmacı olarak çalışmaktadır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden lisans, Erciyes Üniversitesi'nden yüksek lisans ve doktora derecesine sahiptir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında çalışmalarını sürdüren Pilancı, çeşitli ulusal ve uluslararası dil öğrenme ve uzaktan öğrenme teknolojileri projelerinde içerik geliştirme çalışmalarına devam etmektedir.

Posta adresi: Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yunus Emre Kampüsü, Eskişehir, Türkiye

Tel (İş): +90 222 335 05 80

E-posta: hpilanci@anadolu.edu.tr